

رستنی‌ها و پدیده‌های نباتی در تاریخ طبّری

www.ketab.ir

تألیف

محمد حسن ابریشمی

رستنی ها و پدیده های نباتی در تاریخ طبری

تألیف: محمد حسن ابریشمی

ویراستار: هایده عبدالحسین زاده

حروفچین و صفحه آرا: فاطمه نظری

طراح جلد: سمیه عابدینی

ناظر چاپ: حمیدرضا دمیرچی

مرکز نشر دانشگاهی

چاپ اول ۱۴۰۰

تیراژ ۵۰۰

چاپ و صحافی: هدف

۱۹۰۰۰۰ تومان

نشانی فروشگاه مرکزی: خیابان انقلاب، روبه روی سینما
سپیده، پاساژ خنیری، تلفن: ۶۶۴۰۸۸۹۱، ۶۶۴۱۰۶۸۶

فروش اینترنتی: www.iup.ac.ir

حق چاپ برای مرکز نشر دانشگاهی محفوظ است
فهرست نویسی پیش از انتشار کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه: ابریشمی، محمد حسن، ۱۳۱۸-

عنوان قراردادی: تاریخ الرسل والملوک. فارسی، برگزیده، شرح
عنوان و نام پدیدآور: رستنی ها و پدیده های نباتی در تاریخ طبری / تألیف: محمد حسن ابریشمی
مشخصات نشر: تهران، مرکز نشر دانشگاهی، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری: پنجاه و دو، ۷۸۲ ص.

فروست: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۶۰۲، کشاوری، ۱۳۲.

شابک: ۹-۱۶۰۲-۰۱-۹۶۴-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه: ص [۷۶۷] - ۷۷۷، همچنین به صورت زیرنویس.

موضوع: طبری، محمد بن جریر، ۲۲۴- - ۳۱۰ ق، تاریخ الرسل والملوک -- نقد و تفسیر

موضوع: گیاه شناسی -- تاریخ

Botany -- History

موضوع: تاریخ جهان -- متون قدیمی تا قرن ۱۴

موضوع: شناسه افزوده: World history -- Early works to 20th century

شناسه افزوده: طبری، محمد بن جریر، ۲۲۴- - ۳۱۰ ق -- تاریخ الرسل والملوک. فارسی، برگزیده، شرح

رده بندی کنگره: DS ۲۵/۶۳

رده بندی دیویی: ۹۰۹/۰۹۷۶۷۱

شماره کتابشناسی ملی: ۸۳۳۴۵۲۱

وضعیت رکورد: فیبا

ISBN: 978-964-01-1602-9

9 789640 116029

172251649810000111111

فهرست

انظار نظر بایه جای مقدمه

۱. استاد سیدعبدالله انوار؛ ۲. دکتر درّه میرحیدر؛ ۳. دکتر حسن ابراهیمزاده؛ ۴. استاد علی محمد بخشوده؛ ۵. دکتر محمدتقی راشد محصل؛ ۶. دکتر علیرضا طلایی؛ ۷. دکتر محمدحسن راشد محصل؛ ۸. دکتر سیداحمد امامی

بیست و نه - پنجاه و یک

پیش کفتار

۱-۳۰

کفتار اول

از آغاز تا اسلام

آفرینش زمین، آب، خاک، درخت، قلم، نی..... ۳۳

(روایاتی در باب آفرینش جهان و همه مخلوقات، زمان، نور و ظلمت...)

درختان طّلع (موز) و سدر (کُنار)..... ۳۷

(روزگار خوش آدم و حوا در بهشت، شیطان خازنان بهشت را فریب می‌دهد...)

درخت بهشت، اصل بوهای خوش و ... ۳۹

(آدم با تاجی از درخت بهشت، پوشش آدم و حوا از درخت بهشت...)

- ۷۵ سخنن نغز، تأثیر نور شبانه بر زیرکی نوزاد، سدر، حنوط
(کیومرث، سیاح، ماری، ماریه، سیامک پدر شهریاران پیشدادی...)
- ۷۷ پیشدادیان و دیوان از پیشگامان و بانیان تمدن بشری
(ابداعات و ابتکارات دیوان، طهمورث و جمشید: کشف انگین و ابریشم و...)
- ۷۹ سدر، حنوط، نخستین آتش پرست، انگور، شیر، می
(آدم، شیث، هابیل، قابیل، ابلیس، ادریس، تومال...)
- ۸۲ هوشنگ، کشف فلزات، اول کسی که درخت برید، کشت و زرع
(کیومرث، مثنی، مشا، میشان، سیامک، افرواک، افری، دیس، دذی...)
- ۸۶ طهمورث دیوبند، نی، پشم و موی، اسب و آستر، خر و اشتر
(بیوراسب، ادریس، جمشید، ابداعات و ابتکارات طهمورث...)
- ۸۷ ادریس: نخستین بافنده و دوزنده جامه، صاحب «قلم»
(اخوخ، شباهت‌های طهمورث و ادریس...)
- ۸۸ جمشید، ابریشم، رشتنی‌ها، اسپرغم‌ها، پلای به فرمانروایان، نوروز
(ابداعات و نوآوری‌های جمشید، ادعای خدایی، یکتا نصرت/ ضحاک...)
- ۹۱ ساج، آئل، آراک، عناب و نخل، میوه، انگور سیاه و انگور سفید
(نوح، سام، حام، یافث، کنعان، ابلیس، ساختن کشتی نوح از چوب «ساج» و...)
- ۹۶ درختانی از طلا، میوه‌ها از جواهر، زعفران به جای خاک در بهشت
(شداد، ضحاک، هود، هواشناسان، احداث باغ بهشت به فرمان شداد و...)
- ۹۹ باد و باروری رُستنی‌ها و جابه‌جایی بوی‌های خوش
(هود پیامبر، عاد بن ارم بن سام بن نوح، قبایل عاد و ثمود، منافع باد...)
- ۱۰۰ زیتون، روغن زیتون، به ظاهر آتش و به باطن «بوستان»
(جای تولد حضرت ابراهیم؟ نکته نگفته طبری، نمرود ملک همه جهان...)

- ۴۲۹ باوری کهن دربارهٔ باروری درخت موز، نان‌خور...
(ضرب‌المثل عربی در عصر منصور: «درخت موز» تا مادرش نمیرد «بار» نمی‌دهد...)
- ۴۳۰ تعلل در قطع نخل‌ها، دو نوع خرما: «برنی» و «شهریز»، «عطر» و صد قیر...
(جنایات خلیفه منصور، کشتار پنهانی آل ابوطالب، و سرانجام او...)
- ۴۳۲ نی، پارچهٔ کنف، برگ خرما و «خیش خانه»...
(منصور به تقلید از شهریاران ساسانی کاخ‌ها را خنک می‌کرد...)
- ۴۳۴ تعبیر دادن «چوب کم‌برگ» و «چوب پربرگ» در خواب به دو خلیفه...
(خوابی که تعبیر شد: موسی یک سال و هارون ۲۳ سال خلافت کردند...)
- ۴۳۴ چه خوش است نرگس روی تاج (مصرعی از خلیفهٔ نخورده شراب)...
(مصرعی از مهدی عباسی، مصرع دوم آن از چه کسی است؟...)
- ۴۳۶ بانوقهٔ گندمگون (مسیزه)، بانوچه؟...
(بلیغ‌گویی کسان در سبکیت به مهدی خلیفهٔ عباسی...)
- ۴۳۸ سبزی، پیاز، نان جو، خرما، روغن کیتون و...
(مهدی خلیفهٔ عباسی از سپاه دور افتاد و «کینه شط» و عمر بن بزیع با او بود و...)
- ۴۳۹ فرش طبری (احتمالاً بوری: حصیر) و نی و کنف و برف و...
(شیوهٔ خنک کردن خانه‌ها در ری در دورهٔ خلافت منصور دوانیقی...)
- ۴۴۰ درختان میوه و گل و شکوفه و بوستان، منقوش بر فرش...
(مأموریت کنیز زیبای اهدایی خلیفهٔ مهدی عباسی به یعقوب بن داود و...)
- ۴۴۳ سوختن نخل‌ها و مصادرهٔ نخلستان‌های قیام‌کننده و طرفداران...
(قیام حسین بن علی طالبی در سال ۱۶۹ و فرار ادریس و یحیی فرزندان...)
- ۴۴۴ امروز (انبرود) زهرآلود، درخت جوز (گردو) و...
(برای حمل جنازهٔ خلیفه در ماسبدان «تابوت» نبود، روی «در» بردند...)

- ۴۴۶ اُرژ (برنج) زهرآلود، در وجه «آش»؟ یا «کته»؟ و...
(توطئه خیزران مادر هارون الرشید برای قتل فرزند دیگرش هادی و...)
- ۴۵۱ شیر، نُقل، بُخُور، سبزه، شراب، خار، هیزم
(جایگاه والای برمکیان، علل کشتار بیرحمانه آنان در سال ۱۸۷ به امر هارون...)
- ۴۶۱ عطر، خرما، مویز، تریاق، نان‌های فاخر و...
(جنگ و صلح هارون الرشید با رومیان در سال ۱۸۷، و هدایای سال ۱۹۰...)
- ۴۶۳ گلابی / امروء بلخ به ممتازی مشهور بود، برای هارون به بغداد بردند...
(بلخ ویران شد، پژوهشی در باب استمرار شهرت «امروء بلخی» و «بید بلخی»...)
- ۴۷۰ صنوبره یا صنوبره؟ «صنوبر» به معنی «سفیدار» پیشینه طولانی ندارد...
(عظمت خانه جعفر برمکی و داد و دهش‌هایش حسادت هارون را برانگیخت؟)
- ۴۷۳ گردو، زیتون، سبزی، بزم‌اوَرْد (ساندویچ) و...
(امین خلیفه‌ای خوش‌گنوا، پرخور، اک، پرهزینه، با سرگرمی‌های متنوع و...)
- ۴۷۶ خربزه‌خوری اجباری به دستور خلیفه و...
(نمونه‌ای دیگر از سرگرمی‌های سرورانگیز امین خلیفه عباسی...)
- ۴۷۷ تیر، بوزیا، سپر بوزیا، شمشیر چوبین...
(محاصره بغداد با لشکرکشی طاهر ذوالیمینین و هرثمه... درماندگی امین عباسی)
- ۴۷۹ خلع خلیفه به دلیل سبزه‌پوشی و پرهیز از سیاه، حواله گندم و جو...
(مأمون می‌خواست خلافت را از عباسیان بگیرد و به علویان بدهد؟ و...)
- ۴۸۰ انگور، خرما، رطب آزاد، «آب بدن‌دون» خنک‌ترین و گواراترین آب‌ها...
(خوردن «رطب آزاد» با «آب بدن‌دون» موجب مرگ مأمون در سال ۲۱۸ شد...)
- ۴۸۲ نکاتی عبرت‌آمیز از دوران خلیفه معتصم، چگونگی ایجاد شورش‌ها...
(معتصم در حال احتضار با ندامت از حيله‌ها و جنایت‌های خود می‌نالید...)

۱۱. زعفران نام پسران ۶۰۲
۱۲. کنیه «زعفران» و «زعفرانی» ۶۰۴
۱۳. تشبیه رنگ چهره به رنگ زرد زعفران ۶۰۶
- شراب، عطر زعفران، قارچ در داستان رقاش و عدی و جذیمه ... ۶۰۸
(وجه تسمیه ایرانی شهر «انبار»، ملوک الطوائف را اسکندر ایجاد کرد...)
- مستی شراب، دزدیدن «ضیزنان» و مکر «زنان» ۶۱۲
(جذیمه، گرفتار مکر دو زن، خواهرش «رقاش» و زیبارویی به نام «زباء»...)
- سماروغ (قارچ)، کشنج، ژاژ، افاتیخ، مچه ۶۱۳
(تفاوت اسامی رستنی‌های داستان جذیمه در تاریخ طبری و نوشته بلعمی...)
- واژه «قارچ»: ترکی؟ یا گویشی فارسی؟ ۶۱۶
- پژوهشی درباره نام رستنی‌های داستان جذیمه و عمرو ۶۱۹
(اشتباهات راه‌یافته به نوشته بلعمی از طریق کاتبان و نیز تصحیح‌کنندگان...)
۱. کشنج ۶۲۳
۲. ژاژ ۶۲۴
۳. افاتیخ ۶۲۵
۴. مَجه: موجه، موجه؟ ۶۲۶
۵. خیار دشتی؟ برگست؟ ۶۲۷
- ساج، چوب ساج، چوبی بسیار سخت و مقاوم و سیاه رنگ ۶۲۹
(درخت ساج، از درختان هندوستان، کاربردهای چوب آن در متون کهن...)
۱. چوب ساج در کشتی نوح ۶۳۲
۲. چوب ساج در مسجد پیامبر ۶۳۴
۳. چوب‌های ساج زمزم ۶۳۵

۴. چوب ساج در بنای شهر بغداد ۶۳۶
۵. چوب ساج قصر هارونی ۶۳۷
۶. پل از چوب ساج ۶۳۸
۷. محل ساج فروشان ۶۳۸
- چهار درخت سرو دمشق ۶۳۸
- سرو، خلنج، نخل ماتم ۶۴۰

www.ketab.ir